

mulier instituut

KLIK.
Cijfers en achtergronden Oud-Charlois.

Mirjam Stuij

**Rapportage in het kader van het programma 'Gezonde Toekomst Dichterbij'
van het Fonds NutsOhra.**

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Wijkprofiel Oud-Charlois	3
Gezondheidsrisico's, leefstijlgedrag en welzijn van jonge kinderen en volwassenen in de wijk	5
Bewegingsonderwijs en zwemles op de basisscholen	7
Gezondheidsprogramma's en –keurmerken op de scholen in Oud-Charlois	8
Wijkprofiel Oud-Charlois: sport- en speelvoorzieningen	10
Sportverenigingen en –voorzieningen in Oud-Charlois	11
Conclusies en aanbevelingen	12
Bijlagen	
Bijlage 1. Beschrijving geraadpleegde bronnen	
Bijlage 2. Oud-Charlois telde ...	
Bijlage 3. Kerntabellen	
Bijlage 4. Vraagstelling Nederlandse Norm Gezond Bewegen	
Bijlage 5. Scholen in Oud-Charlois	
Bijlage 6. Beschrijving programma's en keurmerken op scholen	
Bijlage 7. Sportaanbieders in Charlois	

Inleiding

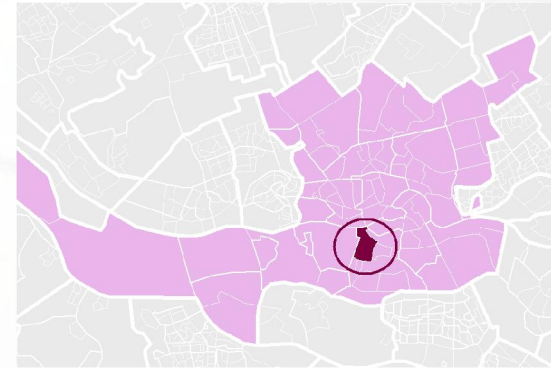
KLIK. ('Kind Leert Inventief Kracht') is een project dat beoogt kinderen en hun gezinnen in kansarme situaties samen met het aanwezige sociale en culturele kapitaal in de buurt, collectieve acties te laten ontwikkelen die hun eigen ervaren gezondheid en welzijn bevorderen. Het project maakt deel uit van het programma 'Gezonde Toekomst Dichterbij' van het Fonds NutsOhra, dat als ambitie heeft om de gezondheidsachterstanden van mensen met een lage sociaaleconomische status en met name 'kansarme gezinnen' terug te dringen.

KLIK. wordt momenteel ontwikkeld in samenwerking met de kinderen uit groep 6 en 7 van een basisschool in Oud-Charlois, een buurt in Charlois, Rotterdam. Momenteel wordt in kaart gebracht hoe deze kinderen hun gezondheid en dagelijkse leefomgeving ervaren en hoe, samen met andere betrokkenen in de buurt, verbeteringen tot stand kunnen worden gebracht. In deze rapportage wordt een meer algemene beschrijving van de buurt gegeven en komen de volgende vragen aan de orde:

- 1. Hoe is het gesteld met de gezondheidsrisico's van kinderen (4-11 jaar) en volwassenen (19-64 jaar) in Oud-Charlois, met specifieke aandacht voor overgewicht, blootstelling aan roken en alcohol?*
- 2. Wat doen kinderen (4-11 jaar) in de wijk aan bewegen, sport en op het gebied van gezonde voeding?*
- 3. Hoe ervaren jonge kinderen (4-11 jaar) en volwassenen (19-64 jaar) in Oud-Charlois hun gezondheid?*
- 4. Aan welke programma's op het gebied van gezondheid nemen de basisscholen uit Oud-Charlois deel?*
- 5. Welke sportverenigingen en sportmogelijkheden zijn er in de wijk Oud-Charlois en de omliggende buurten?*

De gegevens in deze deelstudie zijn afkomstig uit openbare bronnen, zie bijlage 1 voor een beschrijving van de belangrijkste. Waar mogelijk zijn de cijfers vergeleken met landelijke cijfers.

Wijkprofiel Oud-Charlois

Oud-Charlois wordt door de gemeente Rotterdam een 'type A stadswijk' genoemd:

“Deze wijken zijn gelegen binnen de ‘ruit’ van snelwegen in Rotterdam. De bebouwing in deze wijken staat in een hoge dichtheid. Er staan relatief veel woningen met een lage WOZ-waarde, veel meergezinswoningen (gestapelde bouw zonder lift), veel huurwoningen en dan vooral ook een relatief groot aandeel particuliere huurwoningen, en veel kleine woningen. Er wonen relatief veel nieuwe Nederlanders (bewoners met een niet-westerse afkomst, eerste generatie met een verblijfsduur van minder dan 1 jaar in Nederland) en weinig ouderen. De meeste huishoudens hebben een laag inkomen, de hoge inkomensgroep komt slechts in bescheiden mate voor.” (zie ook figuur 2 op de volgende pagina)

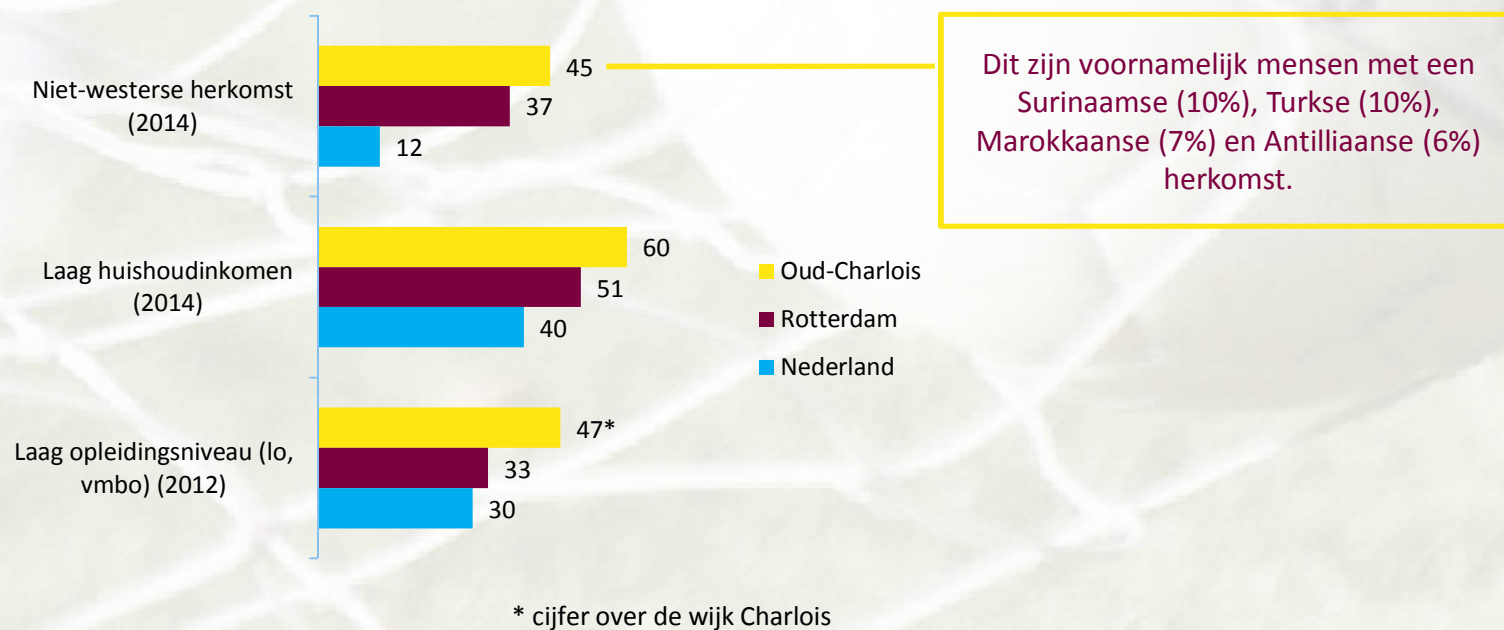
Figuur 1. Tevredenheid inwoners Oud-Charlois, 2014 (%)

Bron: Gemeente Rotterdam; OBI, Wijkprofiel 2014. Het wijkprofiel is een instrument van de gemeente Rotterdam waarmee de feitelijke en door bewoners beleefde situatie over de veiligheid en de sociale en fysieke staat van de wijken wordt gemeten.

Copyright plattegrond: Centraal Bureau voor de Statistiek, bewerking Mulier Instituut.

Figuur 2. Enkele achtergrondcijfers bevolking Oud- Charlois

Bronnen:

Cijfers herkomst en huishoudinkomen Oud-Charlois en Rotterdam: Gemeente Rotterdam; OBI, Wijkprofiel 2014. Het huishoudinkomen is gestandaardiseerd naar de inkomensverdeling in Nederland.

Cijfers opleidingsniveau Charlois en Rotterdam: Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen 2012, GGD Rotterdam-Rijnmond.

Cijfers herkomst en opleidingsniveau Nederland: CBS

Gezondheidsrisico's, leefstijlgedrag en welzijn van jonge kinderen en volwassenen in de wijk

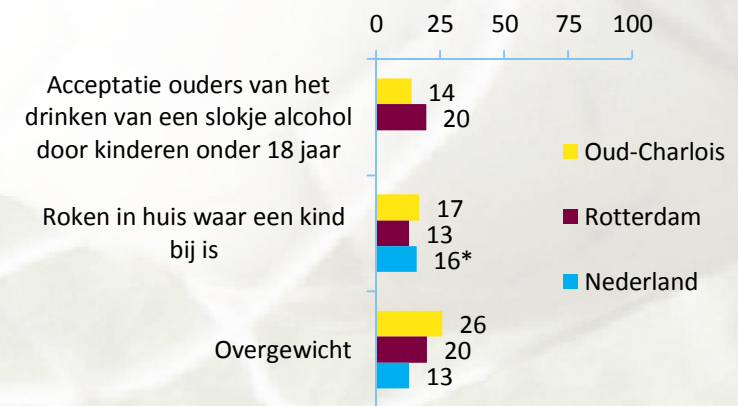
De GGD-Rotterdam Rijnmond heeft in 2012 een enquêteonderzoek gehouden onder volwassenen in Rotterdam en in 2014 onder ouders van jonge kinderen. Hierin zijn verschillende vragen op het gebied van gezondheid en leefstijl voorgelegd (zie voor cijfers en bronvermelding de tabellen in bijlage 3).

Gezondheidsrisico's: roken, alcohol en overgewicht

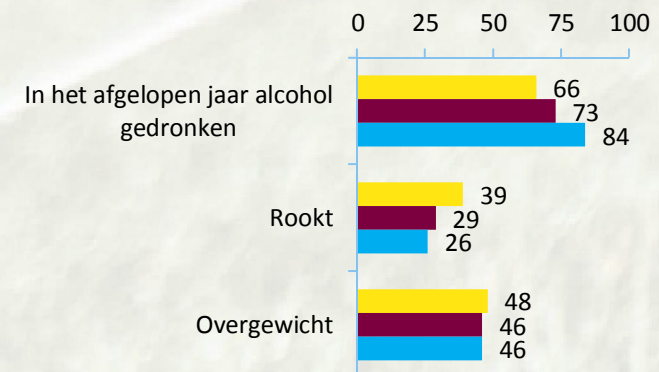
Voor dit project zijn specifiek de gezondheidsrisico's als het gaat om alcoholgebruik, rookgedrag en overgewicht in kaart gebracht (zie figuur 3A en B). Het alcoholgebruik in Oud-Charlois ligt lager dan het Rotterdamse en landelijke gemiddelde. Twee derde van de volwassen bevolking in de wijk geeft aan het voorgaande jaar alcohol te hebben gedronken (Rotterdam: 73%). Ook het aandeel ouders dat een slokje alcohol door kinderen onder de 18 jaar accepteert, ligt lager (14% tegenover 20% in Rotterdam). Het percentage volwassen rokers in de wijk is hoger dan het Rotterdams gemiddelde (resp. 39 en 29%). Dat geldt ook voor het percentage dat rookt in huis terwijl er een kind aanwezig is (resp. 17 en 13%). Het percentage volwassenen met overgewicht is met 48 procent vergelijkbaar met het Rotterdamse en landelijk gemiddelde. Het percentage jonge kinderen met overgewicht ligt daarentegen hoger: in Oud-Charlois heeft 26 procent overgewicht, in Rotterdam is dat 20 procent en in Nederland 13 procent.

Figuur 3. Alcohol, roken en overgewicht in Oud-Charlois (%)*

A. 4-t/m-11-jarigen (2014)

B. 19-t/m-64-jarigen (2012)

* Cijfer uit 2011

Leefstijlgedrag: bewegen, sport en voeding

Het percentage kinderen in Oud-Charlois dat volgens hun ouders dagelijks minimaal een uur matig intensief beweegt en daarmee aan de 'Nederlandse Norm Gezond Bewegen' voldoet, is 80 procent. Dat is fors hoger dan het landelijke percentage van 20 procent en dit kan (grotendeels) worden verklaard door een verschil in vraagstelling (zie bijlage 4). Voor de kinderen in Oud-Charlois is gevraagd hoeveel tijd ze per dag besteden aan lopen/fietsen naar school, buitenspelen, sporten bij een vereniging en schoolgym/-zwemmen. Vier op de vijf kinderen in Oud-Charlois spelen volgens hun ouders minimaal een uur per dag buiten. Twee derde van de kinderen gaat altijd lopend of fietsend naar school. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de rest van de stad. Het percentage kinderen dat lid is van een sportvereniging ligt in Oud-Charlois met 39 procent daarentegen lager dan in Rotterdam als geheel (56%) en Nederland (53%) (figuur 4).

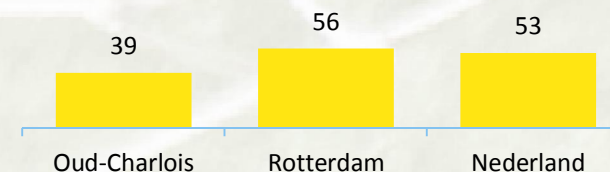
Van de volwassenen in Charlois voldoet de helft aan de beweegnorm, die voor volwassenen in Nederland neerkomt op vijf dagen per week minimaal een half uur matig intensief bewegen. Landelijk ligt dat percentage op 59 procent.

Op het gebied van 'graadmeters' voor gezonde voeding (dagelijks ontbijten, minimaal vijf dagen fruit/groente eten en dagelijks water drinken), wijken de kinderen in Charlois niet erg af van de Rotterdamse kinderen.

Ervaren gezondheid

Vrijwel alle kinderen in Charlois ervaren, net als in Rotterdam en Nederland, hun gezondheid als (zeer) goed. Onder volwassenen in de wijk is dat ongeveer 70 procent en dat ligt lager dan in Nederland (81%). 86 procent van de volwassenen in Charlois geeft aan voldoende regie over het eigen leven te ervaren (Rotterdam: 90%). 16 procent van de volwassenen zegt (helemaal) niet gelukkig te zijn, tegenover 11 procent in Rotterdam. Een op de vijf voelt zich matig tot sterk sociaal uitgesloten (Rotterdam: 13%). 60 procent van de volwassenen heeft een verhoogd risico op een depressie of angststoornis (Rotterdam: 48%).

Figuur 4. Lidmaatschap sportvereniging 4-t/m-11-jarigen (2014, %)

Bewegingsonderwijs en zwemles op de basisscholen

Oud-Charlois telt vier basisscholen en vier scholen voor voortgezet onderwijs (zie bijlage 5). In het basisonderwijs worden lessen bewegingsonderwijs en zwemlessen verzorgd (zie tabel 1)*. Op alle vier de basisscholen worden lessen bewegingsonderwijs voor de groepen 3 t/m 8 door een vakleerkracht verzorgd; de kleutergroepen krijgen les van een vakleerkracht (De Triangel), de groepsleerkracht (Ibn-i Sinaschool), of een combinatie (Wilhelminaschool). Wie die lessen op OBS Charlois geeft, is onduidelijk.

Tabel 1. Aantal uren bewegingsonderwijs en zwemles per week op basisscholen Oud-Charlois

groep	bewegingsonderwijs				zwemles
	1 en 2	3 en 4	5 en 6	7 en 8	5 en 6
OBS De Triangel	2	3	2	3	1
OBS Charlois	1	3	2	3	1x/2wk
PC Wilhelminaschool	1*	2	2	2	1x/2wk
Islamitische Ibn-i Sinaschool	3	3	2	3	1

* excl. lessen door de groepsleerkracht

Uit recent onderzoek blijkt dat van de 6-tot-10-jarigen in Nederland 81 procent minimaal een zwemdiploma A heeft. Tien procent van de A-diploma's wordt behaald via het schoolzwemmen en dat percentage ligt beduidend hoger onder kinderen van niet-westerse komaf (17%), kinderen met lagere inkomens (13%) en/of kinderen uit de grote steden (20%).**

Bronnen:

* Schoolgidsen (schooljaar 2015/2016) van de betreffende scholen.

** Breedveld K, Visser K, Tiessen-Raaphorst A, Hilhorst J (2015). Zwemvaardigheid 2014, factsheet 2015/8. Utrecht: Mulier Instituut.

Gezondheidsprogramma's en –keurmerken op scholen in Oud-Charlois

Er zijn veel verschillende landelijke en lokale programma's en keurmerken gericht op gezondheid waar scholen in Rotterdam aan mee kunnen doen of zich voor aan kunnen melden (zie bijlage 6 voor een meer uitgebreide beschrijving).

Algemeen

Het **Lekker Fit! Basisonderwijs** heeft als doel overgewicht onder de basisschoolleerlingen te stabiliseren en bewegingsarmoede tegen te gaan. Het project is gericht op extra bewegingsonderwijs, meer (verenigings-) sportmogelijkheden, gezonde voeding, oudervoorlichting, onderzoek en monitoring. Ook is er **Lekker Fit! Voortgezet onderwijs**, dat zich op dezelfde onderdelen richt. Behalve OBS Charlois nemen alle scholen in Oud-Charlois aan dit programma deel. Daarnaast kunnen scholen een **Vignet Gezonde School** krijgen. Hiermee laten scholen zien dat ze 'structureel aan gezondheid werken en losse activiteiten in een planmatige en structurele aanpak verbinden'. Daarvoor moet een school aan een aantal criteria voldoen. OBS Charlois heeft als enige zo'n vignet, met het **themacertificaat Bewegen en Sport**. Dit houdt onder andere in dat de school een methode voor bewegingsonderwijs gebruikt, structureel sportaanbod buiten lestijd organiseert en een minimumaantal uren bewegingsonderwijs door een daartoe bevoegd docent aanbiedt. De coördinatie van dit vignet ligt in handen van het RIVM, de financiering bij de ministeries van VWS en OCW.

Basisonderwijs

Voor basisscholen in de wijk Oud-Charlois is er de mogelijkheid om aan te sluiten bij een **schoolsportvereniging**, waarvoor sportverenigingen in de wijk trainingen organiseren waar de kinderen structureel kunnen sporten. Het aanbod bestaat uit taekwondo, judo, dans, turnen, voetbal en hockey. Dit is een initiatief van Rotterdam Sportsupport. Alleen OBS Charlois doet hier niet aan mee.

OBS Charlois krijgt wel ondersteuning bij het realiseren van een **Gezond Schoolplein**, waarop de kinderen 'de ruimte hebben om te bewegen en te spelen in een uitdagende, groene en rookvrije omgeving'. Dit is een project van onder andere de onderwijsraden en het RIVM. Tot slot hebben alle vier de basisscholen een **BeweegABC**, een leerlingvolgsysteem voor basisbeweegvaardigheid, dat als doel heeft 'een gezonde en sportieve leefstijl onder leerlingen te ondersteunen en bevorderen'. Dit wordt uitgevoerd door de Vereniging Sport en Gemeenten in opdracht van het ministerie van VWS.

Voortgezet onderwijs

Voor het voortgezet onderwijs in Rotterdam is er **Challenge010**, een schoolsportcompetitie. Leerlingen kunnen dansen, basketbal, zaalvoetbal en boksen. Hier nemen alle vo-scholen uit Oud-Charlois aan deel. Tot slot is er voor scholen in het voortgezet onderwijs een keurmerk **Gezonde Schoolkantine**, waarmee ze laten zien dat het aanbod in de kantine voor minimaal drie kwart uit gezonde producten uit de schijf van vijf bestaat.

Ondersteuning hiervoor wordt geboden door het Voedingscentrum en de GGD, met financiering van het ministerie van VWS. Volgens de website van de Gezonde Schoolkantine is dit keurmerk in 2015 aan geen van de scholen in Oud-Charlois uitgereikt. Op de website van de GGD Rotterdam staat echter dat 23 van de 29 scholen in Rotterdam die deelnemen aan Lekker Fit! Voortgezet onderwijs, waar ook de scholen in Oud-Charlois onder vallen, aan de eisen van de Gezonde Schoolkantine voldoen. Welke scholen dat precies zijn, staat niet vermeld.

Wijkprofiel Oud-Charlois: sport- en speelvoorzieningen

Voor de fysieke index in het wijkprofiel is gevraagd naar tevredenheid over verschillende sport- en speelvoorzieningen. 46 procent van de bewoners van Oud-Charlois geeft aan tevreden te zijn over de binnensport (Rotterdam: 54%) en 58 procent is tevreden over de sportvelden (Rotterdam: 57%).

Daarnaast is de afstand tot aan verschillende sport- en speelvoorzieningen bepaald (tabel 2). Voor de inwoners van Oud-Charlois is vooral de nabijheid van een sporthal, speeltuin en georganiseerde speelvoorziening groot in vergelijking tot de gemiddelde Rotterdammer.

Tabel 2. Percentage woningen met een specifieke voorziening binnen de normafstand*

	Oud-Charlois	Rotterdam
gymzaal	57	60
sporthal	100	71
voetbalveld	59	62
speeltuin	93	70
georganiseerde speelvoorziening	100	74

* De normafstand is het Rotterdamse gemiddelde van de afstand van een woning tot de voorziening, bepaald op basis van vragenlijsten.

Bron: Gemeente Rotterdam; OBI, Wijkprofiel 2014

Sportverenigingen in Oud-Charlois en omgeving

Voor kinderen van 6 tot 12 jaar in Oud-Charlois zijn vier sporten in verenigingsverband te beoefenen: aikido, schaken, taekwondo en turnen. In de aangrenzende wijken kunnen kinderen korfballen (Carnisse), voetballen, paardrijden of verschillende dans-/vechtsporten in een sporthal beoefenen (Wielewaal) of terecht bij meerdere voetbalverenigingen (Zuiderpark). In totaal zijn in de wijk Charlois 38 sportaanbieders (zie bijlage 6).

Daarnaast is in de wijk een Cruyff Court Oud Charlois te vinden, een 'moderne invulling van het aloude trapveldje'. In de omliggende wijken Carnisse en Pendrecht zijn 'Kraijcek Playgrounds' te vinden, sportpleinen waar kinderen alleen onder begeleiding kunnen sporten en spelen (minimaal negen uur per week).

Bronnen:

<http://sportaanbod.rotterdamsportstad.nl/>

<http://www.cruyff-foundation.org/cruyff-courts/>

<http://kraijcek.nl/>

Conclusies en aanbevelingen

Deze rapportage geeft inzicht in enkele cijfers op het gebied van gezondheid, gezondheidsrisico's en achtergronden van jonge kinderen (4 t/m 11 jaar) en volwassenen uit Oud-Charlois, een buurt in Rotterdam. In deze buurt wonen relatief veel mensen met een niet-westerse achtergrond, een lage opleiding en een laag huishoudinkomen.

Wat betreft de gezondheidsrisico's op het gebied van roken, alcohol en overgewicht komt in deze rapportage naar voren dat:

- * het alcoholgebruik lager ligt dan in Rotterdam en Nederland;
- * meer mensen dan gemiddeld in de stad roken;
- * iets meer volwassenen roken in huis waar een kind aanwezig is in vergelijking met Rotterdam;
- * relatief veel jonge kinderen overgewicht hebben;
- * het percentage overgewicht onder volwassenen vergelijkbaar is met Rotterdam/Nederland.

Verder zijn in vergelijking tot de rest van Rotterdam en Nederland relatief weinig jonge kinderen uit Oud-Charlois lid van een sportvereniging. Wel speelt 80 procent van deze kinderen volgens hun ouders dagelijks minimaal een uur buiten en gaat twee derde altijd lopend of fietsend naar school. Op het gebied van gezonde voeding wijken de kinderen in Charlois niet erg af van de Rotterdamse kinderen. Dat geldt ook voor de ervaren gezondheid: vrijwel alle kinderen ervaren die als (zeer) goed. Onder volwassenen ligt dat percentage met 73 procent wat lager dan in de rest van het land. Het percentage volwassenen dat zich (helemaal) niet gelukkig en/of zich sociaal uitgesloten voelt, ligt wat hoger dan in de rest van de stad, net als het risico op een depressie of een angststoornis.

Op de scholen in de wijk wordt bewegingsonderwijs veelal door een vakleerkracht verzorgd. In de groepen 5 en 6 krijgen de leerlingen daarnaast schoolzwemmen. De scholen kunnen aan veel programma's op het gebied van gezondheid deelnemen of keurmerken krijgen op dit vlak. Van deze programma's lijkt Lekker Fit! het meest uitgebreid, met aandacht voor bewegingsonderwijs, sportmogelijkheden buiten school en voeding. Zowel de basisscholen als de scholen in het voortgezet onderwijs kunnen deelnemen aan een schoolsportcompetitie. Tot slot zijn er veel sportaanbieders in de wijk Charlois, waarvan vier in Oud-Charlois zijn gevestigd.

Concluderend kan worden gesteld dat specifieke aandachtspunten bij jonge kinderen in Oud-Charlois het voorkomen en verminderen van overgewicht, meeroken in huis en het lidmaatschap van een sportvereniging zijn. De aanwezigheid van schoolsportverenigingen in de wijk speelt wat dit laatste punt betreft mogelijk een vervangende rol gedurende de basisschoolperiode. Bij de volwassenen in deze buurt zijn vooral het roken en het aandeel dat zich sociaal uitgesloten en/of niet gelukkig voelt punten van aandacht.

Aanbevelingen

Gezien de veelheid aan gezondheidsprogramma's op de scholen in de wijk, is het voor de verdere ontwikkeling van KLIK. raadzaam om ook te kijken waar aansluiting gevonden kan worden bij bestaande programma's en goed te bekijken wat KLIK. daaraan kan toevoegen. Een tweede aanbeveling is om naast het sociale en culturele kapitaal in de buurt ook het 'sportieve kapitaal' van de sportaanbieders te betrekken in het partnerschap. Tot slot is het voor het daadwerkelijk borgen en bestendigen van gedragsverandering op het gebied van gezondheid en sportdeelname binnen het gezin belangrijk om de verantwoordelijkheid voor verandering niet alleen bij de kinderen neer te leggen. Ouders spelen een belangrijke rol bij het aanleren van (gedrags)gewoonten* en daarom is het belangrijk om hen actief te betrekken in het project.

* Breedveld K (2015). Pierre Bourdieu: sport als leefstijl. Sport & Strategie online (<http://www.sportenstrategie.nl/2015/sportdeelname/betekenisgeving-en-beleving/pierre-bourdieu-sport-als-leefstijl/>); Stuij M (2015). Habitus and social class: a case study on socialisation into sports and exercise. Sport, Education and Society, 20(6): 780-798.

Bijlage 1. Beschrijving geraadpleegde bronnen

De **Gezondheidsmonitor kinderen uit 2014** is een enquêteonderzoek onder ouders van kinderen in de leeftijd van 0 tot en met 11 jaar, uitgevoerd door de GGD Rotterdam-Rijnmond. Ook de **Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen in 2012** is door de GGD Rotterdam-Rijnmond uitgevoerd (ggd-rotterdam.buurtmonitor.nl). In de **Gezondheidsmonitor 2012** hebben het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de GGD-en gezamenlijk data verzameld over een achttal gezondheids- en leefstijlgerelateerde onderwerpen: ervaren gezondheid, langdurige aandoeningen, functiebeperkingen, mantelzorg geven, rookgedrag, alcoholgebruik, overgewicht en lichamelijke activiteit. Het onderzoek is in 2012 uitgevoerd en had de bevolking van 19 jaar en ouder als doelpopulatie. In totaal zijn in Nederland ongeveer 400.000 mensen geënquêteerd. Ongeveer 15.000 personen zijn door het CBS geïnterviewd, de overige personen door de GGD-en. Er is niet geënquêteerd onder de bevolking woonachtig in institutionele huishoudens. (<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/gezondheid-welzijn/cijfers/incidenteel/maatwerk/2013-gezondheidsmonitor2012-mw.htm>)

Het **Wijkprofiel** is een monitorinstrument in Rotterdam ter ondersteuning van het gebiedsgericht werken. Met het wijkprofiel kan in één oogopslag een samenhangend beeld worden gevormd van de feitelijke en door bewoners beleefde situatie over de veiligheid en de sociale en fysieke staat van de wijken. Voor het wijkprofiel zijn twee grootschalige enquêtes uitgevoerd. Daarvoor zijn twee steekproeven getrokken uit de GBA. In de loop van 2013 hebben 30.000 Rotterdammers meegedaan aan het onderzoek. De ene helft heeft vragen beantwoord over sociale en fysieke onderwerpen en de andere helft over zaken die betrekking hebben op de veiligheid. De personen uit de steekproef konden aan het onderzoek meedoen via internet, het insturen van een schriftelijke vragenlijst of een telefonisch interview. Op enkele uitzonderingen na zijn per wijk 175 tot 300 inwoners (vanaf 15 jaar) daadwerkelijk ondervraagd. Met deze respons kan op wijkniveau een betrouwbaar beeld worden gegeven van de resultaten. Wel moet rekening gehouden worden met betrouwbaarheidsmarges, zoals gangbaar bij steekproefonderzoek. (<http://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/home>)

Bijlage 2. Oud-Charlois telde...

...in 2014 13.087 inwoners, waarvan:

- > 18 procent jonger was dan 15 jaar (17% in de gemeente Rotterdam);
- > 45 procent een niet-westerse herkomst had (37%);
- > 72 procent van de 19- t/m-64-jarigen een betaalde werkkring had en 9 procent werkloos was (resp. 70 en 8%)*;
- > 23 procent van de ouders van 4-t/m-11-jarigen enige of grote moeite had om rond te komen (26%)*.

... in 2014 6545 huishoudens, waarvan:

- > 18 procent een paar met kinderen was en 12 procent een eenoudergezin (resp. 19 en 11%);
- > 60 procent een laag huishoudinkomen had en 9 procent een hoog (resp. 51 en 15%).

In de wijk Charlois had in 2012:**

- > 47 procent lager onderwijs of vmbo als hoogst genoten opleiding (33% in de gemeente Rotterdam);
- > 36 procent havo, vwo of mbo afgerond (31%);
- > 17 procent hbo of wo voltooid (35%).

Bronnen:

* Gezondheidsmonitor kinderen, 2014, GGD Rotterdam-Rijnmond

** Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen, 2012, GGD Rotterdam-Rijnmond. Cijfers over Oud-Charlois zijn niet bekend.

Overige cijfers: Gemeente Rotterdam; OBI, Wijkprofiel 2014. Het huishoudinkomen is gestandaardiseerd naar de inkomensverdeling in Nederland: 40 procent valt in de inkomensgroep 'laag' en 20 procent in 'hoog'.

Bijlage 3. Kerntabellen

Tabel B1a. Alcohol, roken en overgewicht, 4 t/m 11 jaar, 2014 (%)

		Oud-Charlois	Charlois (wijk)	Rotterdam	Nederland
Alcohol	Acceptatie ouders van het drinken van een slokje alcohol door kinderen onder 18 jaar	14	12	20	-
Roken	Acceptatie ouders van roken door kinderen onder 18 jaar	-	3	4	-
	Rookt in huis waar kind bij is, in 7 dagen voorafgaand aan onderzoek	17	12	13	16*
Overgewicht		26	26	20	13**

Bron: Gezondheidsmonitor kinderen, 2014, GGD Rotterdam-Rijnmond. Cijfers op basis van rapportage door ouders.

* Cijfer 2011: in het bijzijn van het jongste kind wordt wel eens in huis gerookt. Bron: www.volksgezondheidenzorg.nl.

** CBS, 2014 (Statline).

- niet bekend

Tabel B1b. Roken, alcohol en overgewicht, 19 t/m 64 jaar, 2012 (%)

	Oud-Charlois	Charlois (wijk)	Rotterdam	Nederland*
Heeft in het afgelopen jaar alcohol gedronken	66**	65	73	84
Rookt	39	38	29	26
Heeft overgewicht	48	50	46	46

Bron: Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen 2012, GGD Rotterdam-Rijnmond. Cijfers op basis van zelfrapportage.

* Bron: Gezondheidsmonitor 2012, CBS, RIVM en GGD-en. Cijfers op basis van zelfrapportage.

** 17 jaar en ouder (bron: Gezondheidsmonitor 2012, Tabellenboek met wijkcijfers van Rotterdam, 2014)

- niet bekend

Tabel B2a. Bewegen, sport en voeding, 4 t/m 11 jaar, 2014 (%)

		Oud-Charlois	Charlois (wijk)	Rotterdam	Nederland
Bewegen	Voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen*	80	78	82	21**
	Speelt minstens 1 uur per dag buiten	78	76	73	-
	Is lid van een sportvereniging	39	47	56	53**
	Gaat 5 dagen per week lopend of zelf fietsend naar school	64	65	61	-
Voeding	Ontbijt dagelijks	-	86	89	-
	Eet op 5 of meer dagen per week fruit	-	78	81	-
	Eet op 5 of meer dagen per week groente	-	76	80	-
	Drinkt dagelijks water	-	71	69	-

Bron: Gezondheidsmonitor kinderen, 2014, GGD Rotterdam-Rijnmond. Cijfers op basis van rapportage door ouders.

* D.w.z. dagelijks minimaal een uur matig intensief bewegen

** Bron: Trendrapport Bewegen en Gezondheid 2000/2014, TNO

- niet bekend

Tabel B2b. Behalen van de beweegnorm, 19 t/m 64 jaar, 2012 (%)

	Oud-Charlois	Charlois (wijk)	Rotterdam	Nederland*
Voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen**	-	50	53	59

Bron: Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen, 2012, GGD Rotterdam-Rijnmond. Cijfers op basis van zelfrapportage.

* Bron: Gezondheidsmonitor 2012, CBS, RIVM en GGD-en.

** D.w.z. vijf dagen per week minimaal 30 minuten matig intensief bewegen

- niet bekend

Tabel B3a. Welzijn, ziekte en belemmering, 4 t/m 11 jaar, 2014 (%)

	Oud-Charlois	Charlois	Rotterdam	Nederland*
Ervaren gezondheid: heel goed, goed	-	93	92	95
Minimaal één chronische ziekte of aandoening, door arts vastgesteld	-	31	33	-
In lichte tot sterke mate belemmerd door ziekte of aandoening	-	12	13	-
Verhoogd risico op psychosociale problemen	14	12	10	-
Vecht vaak met andere kinderen of pest hen	17	9	8	-

Bron: Gezondheidsmonitor kinderen, 2014, GGD Rotterdam-Rijnmond. Cijfers op basis van rapportage door ouders.

* Bron: CBS, 2014 (Statline).

- niet bekend

Tabel B3b. Welzijn, ziekte en voorkomen van aandoeningen, 19 t/m 64 jaar, 2012 (%)

	Oud-Charlois	Charlois	Rotterdam	Nederland*
Ervaren gezondheid: zeer goed, goed	73	70	75	81
Voldoende regie over eigen leven	-	86	90	-
Ruim voldoende voor tevredenheid met leven	-	55	61	-
(Helemaal) niet gelukkig	16	16	11	-
Matig tot sterk sociaal uitgesloten	19	20	13	-
Afgelopen jaar onder behandeling voor minimaal één ziekte of aandoening	-	42	37	38
Matig en hoog risico op depressie of angststoornis	59	53	48	-
Beperking in mobiliteit	9	11	9	-
Licht tot sterk belemmerd door ziekte of aandoening	-	35	33	-
Diabetes	-	7	5	4
Hoge bloeddruk (afgelopen jaar)	-	14	13	13

Bron: Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen 2012, GGD Rotterdam-Rijnmond. Cijfers op basis van zelfrapportage.

* Bron: Gezondheidsmonitor 2012, CBS, RIVM en GGD-en. Cijfers op basis van zelfrapportage.

- niet bekend

Bijlage 4. Vraagstelling Nederlandse Norm Gezond Bewegen

De Nederlandse Norm Gezond Bewegen voor jeugd tot 18 jaar houdt in 'dagelijks één uur minimaal matig intensieve lichamelijke activiteit (5 MET, bijvoorbeeld aerobics of skateboarden, tot 8 MET, bijvoorbeeld hardlopen 8 km/uur), waarbij de activiteiten minimaal twee maal per week gericht zijn op het verbeteren of handhaven van lichamelijke fitheid (kracht, lenigheid en coördinatie)'. Dit is het minimale niveau van bewegen dat nodig is om gezondheidswinst te behalen.*

Volgens het Trendrapport Bewegen en Gezondheid, behaalde in 2014 21 procent van de 4-t/m-11-jarigen in Nederland dit niveau; dit is het percentage jeugdigen dat volgens rapportage door hun ouders 'zowel in de zomer als in de winter op 7 dagen per week ten minste 60 minuten per dag minimaal matig inspannend actief' is geweest.*

De GGD Rotterdam-Rijnmond heeft in de Gezondheidsmonitor Kinderen in 2014 ouders gevraagd hoeveel dagen en hoe lang hun kinderen de voorgaande zeven dagen de volgende activiteiten doen: lopen/fietsen naar school, sport op school, sport bij een vereniging en buitenspelen. Op basis van deze gegevens is berekend dat 80 procent van de 4-t/m-11-jarigen uit Oud-Charlois 7 dagen per week 60 minuten actief was.**

Bronnen:

* Hildebrandt VH, Bernaards CM & Hofstetter H (2015). Trendrapport Bewegen en Gezondheid 2000/2014. Leiden: TNO.

** Mailwisseling met Nathalie Smit, onderzoeker Gemeente Rotterdam, d.d. 18 november 2015.

Bijlage 5. Scholen in Oud-Charlois

Oud-Charlois telt vier basisscholen en vier scholen voor voortgezet onderwijs:

Openbare basisschool Charlois	– 294 leerlingen
Protestants Christelijke Wilhelminaschool	– 301 leerlingen
Openbare basisschool De Triangel	– 398 leerlingen
Islamitische Ibn-i Sinaschool	– 451 leerlingen

CSG Calvijn (locaties: Juliana en Maarten Luther)	– resp. 407 en 391 leerlingen
– vmbo -(g) theoretisch, havo, onderbouw vwo	

LMC PRO (locaties Huismanstraat en Talingstraat)	– resp. 195 en 169 leerlingen
– praktijkonderwijs	

OSG Hugo de Groot	– 530 leerlingen
– vmbo-(g) theoretisch, havo, vwo	

LMC de Waal	– 208 leerlingen
– vmbo (bkg, theoretisch)	

Bron: www.scholenopdekaart.nl, aantal leerlingen in schooljaar 2014/2015.

Bijlage 6. Beschrijving programma's en keurmerken op scholen

Lekker Fit! Basisonderwijs houdt in dat op scholen extra wordt ingezet op een gezonde, actieve leefstijl. Kinderen uit groep 3 t/m 8 van een Lekker Fit! school, krijgen vier à vijf keer per week sportonderwijs: drie keer tijdens- en minimaal één keer na schooltijd. Naast de Lekker Fit! basisonderwijs aanpak is speciaal voor groep 1 en 2 een aanpak voor kleuters ontwikkeld. De Lekker Fit! aanpak voor het basisonderwijs is opgebouwd uit 10 pijlers gericht op extra bewegingsonderwijs, meer (verenigings-)sportmogelijkheden, gezonde voeding, oudervoorlichting, onderzoek en monitoring. Lekker Fit! basisonderwijs zet dus in op diverse thema's, met als doel overgewicht onder de basisschoolleerlingen te stabiliseren en bewegingsarmoede tegen te gaan. In 2005 is met deze aanpak gestart en in 2009 deed de helft van de basisscholen mee. Onderzoek door de gemeente Rotterdam toont aan dat Lekker Fit! basisonderwijs effectief is: het overgewicht onder basisschoolleerlingen op Lekker Fit! scholen stijgt minder snel dan op andere scholen en leerlingen bewegen meer.

(<http://rotterdamlekkerfit.nl/doelgroepen/lekker-fit-basisonderwijs>)

Voor **Lekker Fit! Voortgezet onderwijs** ondersteunen leerkrachten, sportdocenten en gezondheidsprofessionals op 25 voortgezet onderwijs scholen leerlingen om meer te bewegen en gezonder te eten: de brugklassen krijgen wekelijks een derde beweegmoment onder schooltijd, structurele naschoolse lessen en verenigingstrainingen; er worden voedingslessen gegeven en de gezonde schoolkantine is geïntroduceerd.

(<http://www.ggdrotterdamrijnmond.nl/op-school/professionals/voeding-en-beweging/rotterdam-lekker-fit-in-het-voortgezet-onderwijs.html>)

Het **vignet Gezonde School** is een erkenning voor scholen die de gezondheid van hun leerlingen hoog in het vaandel hebben staan. De school richt zich hierbij op een of meer thema's. Basisscholen die structureel aan gezondheid werken, kunnen het vignet Gezonde School aanvragen en zich profileren als Gezonde School. Daarmee verbindt een school met het vignet losse activiteiten in een planmatige en structurele aanpak. Met het vignet mag een school zich gedurende drie jaar Gezonde School noemen en het logo voeren.

(<https://www.gezondeschool.nl/primair-onderwijs/vignet-gezonde-school-po>)

Voor het **themacertificaat bewegen en sport** gaat het om stimuleren van een actieve leefstijl onder leerlingen, zoals het geven van kwalitatief goede lessen bewegingsonderwijs en extra aandacht voor inactieve leerlingen. Maar ook het aanbieden van een breed en gevarieerd aanbod van voor-, tussen- en naschoolse sport- en bewegingsactiviteiten in samenwerking met buitenschoolse beweeg- en sportaanbieders hoort bij bewegen en sporten in en rondom de school. Er zijn een aantal minimale criteria waar een school aan moet voldoen om dit themacertificaat te krijgen. (<https://www.gezondeschool.nl/primair-onderwijs/vignet-gezonde-school/themacertificaten-criteria-en-vragenlijsten/criteria-en-0>)

De **schoolsportvereniging**, een initiatief vanuit Rotterdam Sportsupport, heeft als doel kinderen structureel sport aan te bieden hun de eigen wijk of in de buurt van school. Bij de schoolsportvereniging kunnen meerdere scholen in de wijk zich aansluiten. Voor het verzorgen van de diverse sporttrainingen in de wijk, doet Rotterdam Sportsupport een beroep op sterke sportverenigingen. Deelnemende sportverenigingen krijgen dus eigenlijk een satellietlocatie in de wijk. Dat levert niet alleen nieuwe leden op. De sportverenigingen dragen op deze manier ook een steentje bij aan een gezonde en sportieve toekomst voor de Rotterdamse jeugd. Daarnaast krijgt de wijk een positieve impuls. (<http://www.schoolsportvereniging.nl/oudcharlois/>)

Op een **Gezond Schoolplein** krijgt de jeugd de ruimte om te bewegen en te spelen in een uitdagende, groene en rookvrije omgeving. Dat is belangrijk voor een gezonde ontwikkeling. Een Gezond Schoolplein prikkelt de fantasie, stimuleert beweging en leert over het belang van de natuur. Tijdens én na schooltijd. Dit heeft een positief effect op het concentratievermogen en de leerprestaties. In de periode 2014 - 2016 krijgen in totaal zeventig scholen uit het po-, vo- en mbo-onderwijs een Gezond Schoolplein. Verschillende partners werken aan de coördinatie en uitvoering van het project Gezonde Schoolpleinen: De Onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl (PO-Raad, VO-raad en de MBO Raad), Jantje Beton, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, RIVM Centrum Gezond Leven. (<https://www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/gezonde-schoolpleinen>)

Beweeg ABC, het leerlingvolgsysteem voor basisbeweegvaardigheid, bevordert en ondersteunt een gezonde en sportieve leefstijl onder basisschoolleerlingen. Dit leerlingvolgsysteem, waarmee de sport- en beweegvaardigheid van kinderen over een langere periode wordt gevolgd, motiveert, signaleert en intervineert. Daarbij is altijd sprake van een individuele aanpak, het kind staat centraal. (<http://www.beweegabc.nl/>)

Volgens de richtlijnen voor **Gezonde Schoolkantes** bestaat het aanbod van een gezonde schoolkantine voor minimaal 75% uit gezonde producten uit de schijf van vijf (zoals fruit, broodjes, salades) en maximaal 25% niet-basisvoedingsmiddelen (zoals snoep en snacks). Het Voedingscentrum en de GGD bieden ondersteuning. Het Centrum Gezond Leven heeft De Gezonde Schoolkantine erkend als 'Goed onderbouwd'. De Gezonde Schoolkantine wordt gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).
(<http://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/nl>)

Challenge010 geeft jongeren de kans via school te sporten en daarmee direct lid te zijn van een Rotterdamse sportvereniging, waarvoor ze ook contributie betalen. Ze trainen met elkaar én komen met hun schoolteam in competitieverband uit tegen andere scholen. De deelnemers worden gecoacht door één van hun gymleraren en getraind door trainers van een vereniging. Binnen Challenge010 kunnen de scholieren meedoen aan vier sporten: zaalvoetbal, boksen, basketbal en dans. Challenge010 is een samenwerking tussen Rotterdamse scholen in het voortgezet onderwijs, sportverenigingen, sportbonden en Rotterdam Sportsupport.
(<http://www.challenge010.nl/>)

Bijlage 7. Sportaanbieders in Charlois

Naam aanbieder	Sport	Naam aanbieder	Sport
AIKIDO VERENIGING BUSHI DOJO	Aikido	DANCE MIND MOTION	Street-defence, Pangamut, Fitness, Man-Do-Kwan
010CHEERLEADERS	Cheerleading	ABDEL-KWAN ROTTERDAM	Taekwondo
PUNJAB CCR	Cricket	SPIRIT TAEKWON-DO	Taekwondo
ROTTERDAMSE ONDERWATERSPORT VERENIGING	Duiken	TV INTRA 2000	Tennis, Squash
010 TROJANS (A.F.C. AMERICAN FOOTBALL CLUB)	Flag football	SV SPARTAAN TURNEN	Turnen
WILLEN IS KUNNEN (W.I.K.)	Gymnastiek/Turnen	VIB	Turnen
RHV SNELWIEK	Handbal	CVV-MERCURIUS	Voetbal
STICHTING HARO – ROTTERDAM	Handbal	DE EGELANTIER BOYS	Voetbal
R.G.H.C. TEMPO '34	Hockey	RKSV SPARTAAN 1920	Voetbal
PORTLAND POEMA'S	Honkbal, G-Honkbal	RVV COAL	Voetbal
SV HAGENDOORN R.Z.	Judo	RVV KOCATEPE	Voetbal
CKC T.H.O.R. ROTTERDAM	Korfbal	RVV TRANSVALIAZW	Voetbal
RSV SPERWERS	Korfbal	SV BZC/ZUIDERPARK	Voetbal
RSV UNICUM	Korfbal	SV CHARLOIS	Voetbal
LR EN PC ZUIDERPARK	Ruitersport	SV R.D.M.	Voetbal
RV CHARLOIS	Ruitersport	SVB BESIKTAS	Voetbal
SC SCHAAKCLUB CHARLOIS/EUROPOORT	Schaken	ZWEM- EN POLOCLUB CHARLOIS (Z.P.C.)	Zwemles
SV SHAH MATA	Schaken	ROTTERDAMSE REDDINGS BRIGADE (R.R.B.)	Zwemles en zwemmend redden
SPARTAAN ZWEMMEN ROTTERDAM	Snorkelen	RKSV SPARTAAN ZWEMMEN	Zwemles, snorkelen

Bron: <http://sportaanbod.rotterdamsportstad.nl/>

The logo for Mulier Instituut features a stylized, thin yellow line that forms a large, open 'M' shape, with a small circle at the top right of the loop.

mulier instituut

Mirjam Stuij
m.stuij@mulierinstituut.nl